

MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE DO SPRAWY BISKUPA LUDWIKA ŁĘTOWSKIEGO Z LAT 1847—1848

WSTĘP

I

„Siedziałem właśnie na sesji konsystorskiej w Kielcach, gdy oddano mi [...] reskrypt, a po przeczytaniu co pierwsze rzekłem do ks. Majerczaka, dzisiejszego biskupa wikariusza, przy obecności ks. Batorskiego asesora, iż nie dam go nigdy ogłosić po diecezji”¹.

Słowa te wyszły z pod pióra Ludwika Stanisława Ogończyk Łętowskiego biskupa joppejskiego. Wspominał on listopad 1847 roku, kiedy to otrzymał pismo od dyrektora głównego prezydującego w Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Duchownych w Warszawie Andrzeja Jakubowicza Storożenki. Przy piśmie tym znajdowała się instrukcja dotycząca porządku nabożeństw żałobnych odprawianych za zmarłych członków rodziny carskiej.

Impulsywny z natury nie przypuszczał zapewne Łętowski, że negatywne stanowisko, jakie zajął wobec tego polecenia władz warszawskich, przysporzy mu wiele dotkliwych przykrości i przekreśli widoki na dalszą karierę duchowną. A budował ją mozolnie wśród nielada przeciwności². Został mianowany w dniu 22 III 1842 przez Mikołaja I, cara Rosji i króla polskiego zarazem, biskupem sufraganiem diecezji kielecko-krakowskiej³. Musiał jednak

¹ Rkpis Bibl. Jagiell. sygn. 5040 IV s. 983.

² Por. ks. M. Żywczyński, *Początek rządów X. Ludwika Łętowskiego w diecezji krakowskiej*, „Przegląd Historyczny”, Seria II t. 14, Zb. og. t. 34 z. 1, Warszawa 1937, s. 134—144.

³ Diecezja ta nosiła do tego czasu nazwę krakowskiej. Car zmienił ją samowolnie, bez porozumienia się ze Stolicą Apostolską, prawdopodobnie w związku z przemianowaniem (18/30 XII 1842 r.) gubernii krakowskiej na kielecką, zob. „Dziennik Praw” t. 31 s. 216—219; por. też Żywczyński, *dz. cyt.*, s. 144. Diecezja kielecko-krakowska obejmowała terytorium W. M. Krakowa (włączonego w roku 1846 do zaboru austriackiego) oraz Kielecczynę w granicach Królestwa Polskiego. Obszar diecezji regulowały zarówno tzw. Traktat dodatkowy zawarty przez Austrię, Prusy i Rosję na kongresie wiedeńskim 3 V 1815 (powoływał on do życia W. M. Kraków), jak i konkordat papieża Piusa VII z carem Aleksandrem I królem Polski z roku 1818. Pierwszy z tych

czekać lat parę na udzielenie mu jurysdykcji przez Stolicę Apostolską. Kreowany 20 I 1844 przez papieża Grzegorza XVI biskupem Joppy in part.⁴, jeździł w roku 1845 do Wiednia, gdzie z rąk nuncjusza Ludwika Altieri otrzymał instytucję kanoniczną na bpa sufragana diecezji krakowskiej⁵. W tym samym roku uzyskał sakrę biskupią w Petersburgu z rąk bpa Kazimierza Dmochowskiego.

Łętowski cieszył się w rosyjskich sferach urzędowych dobrą opinią⁶. Nic więc dziwnego, że jego odmowa ogłoszenia wspomnianej wyżej instrukcji musiała wywołać oburzenie zarówno w Petersburgu jak i we władzach Królestwa Polskiego kierowanych przez namiestnika tego kraju, Iwana Fiodorowicza hr. Paskiewicz-arywańskiego, księcia warszawskiego.

W kulisy sprawy odejścia swego z wikariatu apostolskiego

aktów stwierdzał ogólnie w art. XVII (*Pomniki prawa Rzeczypospolitej Krakowskiej*, wyd. W. Tokarz, Kraków 1932, s. 9): „La jurisdiction ecclésiastique de l'Évêché de Cracovie ne devant point s'étendre sur les territoires autrichien et prussien” tzn. że decydował tu podział terytoriów polskich przeprowadzony na kongresie wiedeńskim. Drugi zaś delimitował obszar diecezji bardzo dokładnie (zob. *Raccolta di Concordati su materie ecclesiastiche tra la Santa Sede e la autorità civili*, Roma 1919, s. 640—641). Wspomniany wyżej Traktat dodatkowy podkreślał również w art. XVII, że „[...] la nomination de l'évêque de Cracovie est réservée immédiatement à Sa Majesté l'Empereur de toutes les Russies qui pour cette fois-ci fera la première nomination d'après son choix. Par la suite la Chapitre [katedralna krakowska m. d.] et le Sénat [W. M. Krakowa m. d.] auront le droit de présenter chacun deux candidats, parmi lesquels Sa dite Majesté choisira le nouvel évêque”. Ten stan prawny został potwierdzony — w zasadzie — w konkordacie Piusa IX z carem Mikołajem I z roku 1847 (por. art. XI i XII w *Raccolta di Concordati*, s. 754—755). Stosunek caratu do papieżstwa omawia ks. A. Boudou T. J., *Stolica Święta a Rosja* [...], t. 1—2 Kraków 1928—1930 (tytuł francuskiego oryginału: *La Saint-Siège et la Russie* [...]), t. 1—2 Paris 1922—1925). Zob. też uwagi na marginesie tego dzieła pióra Żywczyńskiego w: *Nova Polonia Sacra*, t. 3 Kraków 1939 s. 107 i n. Ogólne dane o dziejach diecezji krakowskiej i kieleckiej w: *Encyklopedia Kościelna* ks. Nowodworskiego, t. 10 Warszawa 1877 s. 326—327 oraz t. 11 Warszawa 1878 s. 365—367. O sprawach tych pisze również ks. B. Kumor, *Dzieje polityczno-geograficzne diecezji tarnowskiej*, Lublin 1958 s. 13 i n. oraz s. 83 przypis 38.

⁴ Jaffna, Jaffa (gr. Ioppe), port w Palestynie, biskupstwo istniało tam do najazdu Arabów (636), ks. A. Jougan, *Słownik kościelny łacińsko-polski*, wyd. III, Poznań—Warszawa—Lublin 1958 s. 305.

⁵ Ordynariusz diecezji Karol Sariusz Skórkowski usunięty za sprawą Mikołaja I z Krakowa, przebywał od roku 1835 w Opawie (Śląsk austriacki) w tamtejszym klasztorze franciszkanów.

⁶ Zob. ks. M. Żywczyński, *Rząd Królestwa Kongresowego i kler katolicki w przeddzień 1848 r.* „Przegląd Historyczny”, t. 38:1948 s. 129—136; „Był uległy wobec dworów opiekuńczych (zwłaszcza rosyjskiego, któremu nie wahał się dawać swej korespondencji z nuncjuszem apostolskim i kurią rzymską do wglądu)”, H. Barycz, *Ludwik Łętowski jako człowiek i pisarz*, „Nasza Przeszłość”, t. 2:1947 s. 53.

w Kielcach a następnie rezygnacji z urzędu administratora diecezji krakowskiej wprowadza nas sam Łętowski na kartach swoich wspomnień⁷. Niemniej sprawa ta to nie tylko epizod z życia tej interesującej osobowości, lecz także fragment bardzo ważnego problemu, jakim są dzieje stosunku caratu do Kościoła na ziemiach polskich w dobie rozbiorów. A na tym polu, podobnie zresztą jak i w odniesieniu do pozostałych zaborów, pozostało jednak jeszcze wiele „białych plam”, których wypełnienie należy do pilnych zadań naszej historiografii⁸.

II

Nie wdając się w szczegółową analizę położenia Kościoła rzymsko-katolickiego na terenie Królestwa Polskiego po roku 1832 pragnę przypomnieć parę faktów pomocnych dla zrozumienia treści opublikowanych poniżej materiałów źródłowych.

Reorganizacja Królestwa Polskiego, podjęta z całą skwapliwością przez carat po zgnieceniu powstania listopadowego roku 1830—31, pozornie nie dotknęła *status quo ante* organizacji kościelnej. W tzw. Statucie Organicznym wydanym przez Mikołaja I 22 III/3 IV 1832 r. art. 5 i 6 gwarantowały zarówno wolność wyznania, znajdującą się „pod protekcją rządu”, jak i opiekę duchownym wszystkich wyznań. Co więcej Statut stwierdzał, że:

„religia rzymsko katolicka jako przez największą część poddanych naszych Królestwa Polskiego wyznawana, będzie zawsze szczególnym przedmiotem opieki i protekcji rządu”.

⁷ Tekst ich zawarty jest w rkpsach Bibl. Jagiell. sygn. 3730 oraz 5040. Przystosował je do druku, objaśnił i wydał H. Barycz, p.t. *Ludwik Łętowski, Wspomnienia pamiętnikarskie*, Wrocław 1952 (szczegóły dotyczące omawianej kwestii zob. tamże, s. 211 i n.). Barycz dokonał przed paru laty podsumowania swych studiów nad Łętowskim, poświęcając mu osobny rozdział: „Ekscentryczny książę Kościoła” w dziele *Wśród gawędziarzy, pamiętnikarzy i uczonych galicyjskich, Studia i sylwety z życia umysłowego Galicji XIX w.*, t. 1 Kraków 1963 s. 117—156. Z dawniejszej literatury wymienić można dwie prace L. Dębickiego: *X. Biskup Łętowski według pamiętników pozostałych po nim w rękopisie*, Lwów 1873 oraz *Portrety i sylwetki z dziewiętnastego stulecia*, Kraków 1905.

⁸ W literaturze najnowszej na szczególniejszą uwagę zasługuje cenna monografia ks. bpa W. Urbana, *Ostatni etap dziejów Kościoła w Polsce przed nowym Tysiącleciem (1815—1965)*, [Rzym] 1966. Autor podaje przy poszczególnych rozdziałach swego dzieła obszerne zestawienia bibliograficzne. Należy również wymienić wydawnictwo tekstów źródłowych, poświęcone głównie problematyce politycznej, *Papiestwo wobec sprawy polskiej w latach 1772—1864, Wybór źródeł*, opr. O. Beiersdorf, wstępem poprzedził K. Piwarski, Wrocław 1960. Sprawy polskie na tle historii Kościoła powszechnego przedstawił w literaturze dawniejszej T. Silnicki w uzupełnieniach do dzieła F. K. Seppelta i K. Löfflera, *Dzieje papieży*, Poznań 1936.

Car zapewniał również, że fundusze duchowieństwa rzymskokatolickiego i unickiego uznane zostały „za własność ogólną, nietykającą hierarchii kościelnej każdego z tych wyznań”⁹. Wbrew jednak zapowiedziom praktyka poszła innymi torami. Stan ten był wypadkową całego szeregu czynników. Prócz motywów natury wyznaniowej poważne piętno wycisnęły także i w tym zakresie tendencje caratu zmierzającego do likwidacji resztek odrębności ustrojowych Królestwa Polskiego i do włączenia go w ramy reżimu samodzierżawia istniejącego w całym imperium Romanowych. I tak np. w roku 1845 Mikołaj I nosił się z zamiarem wciągnięcia biskupów diecezjalnych z Królestwa do Kolegium Duchownego w Petersburgu, po to aby w pełni podporządkować sobie ich swej władzy. Planu tego jednak na razie nie zdołał zrealizować¹⁰.

Po wydaniu Statutu Organicznego sprawy wszystkich wyznań podlegały zrazu Komisji Spraw Wewnętrznych i Interesów Duchownych oraz Oświecenia Narodowego¹¹, przekształconej z czasem w Komisję Rządową Spraw Wewnętrznych i Duchownych¹². Na jej czele stał dyrektor główny prezydujący. Instytucja ta była odpowiednikiem urzędu ministra z okresu autonomii Królestwa Polskiego (tj. przed rokiem 1830). Dyrektor Komisji wchodził w skład Rady Administracyjnej, będącej organem doradczym przy boku namiestnika. Rada miała teoretycznie podejmować swe uchwały kolegalnie i ogłaszać je w imieniu monarchy. W praktyce jednak wszystko zależało od woli namiestnika.

W ramach Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Duchownych istniał Wydział Wyznań. Kierował nim dyrektor, któremu podlegały: 1) służba ogólna w składzie: sekretarz wydziału, archiwista z adiunktem oraz dziennikarz-rejestrator, 2) sekcja wyznań z: naczelnikiem, dwoma referentami, siedmiu sekretarzami, rachmistrzem oraz adiunktem sekretarza. Ponadto władzy dyrektora Wydziału Wyznań podporządkowano asesorów duchownych dla

⁹ „Dziennik Praw”, t. 14 nr 55.

¹⁰ Boudou, *dz. cyt.*, t. 1 s. 211. O polityce władz carskich w Królestwie Polskim pisze obszernie Urban, *Ostatni etap*, szczególnie na s. 144 i n. Zob. też K. Völker, *Kirchengeschichte Polens*, Berlin u. Leipzig 1930, s. 304. Sytuację w Królestwie Polskim w latach 1830—1837 omawia w obszernej i źródłowej monografii ks. M. Żywczyński, *Geneza i następstwa encykliki Cum primum z 9 VI 1832* [...], „Rozprawy Historyczne Towarzystwa Naukowego Warszawskiego”, t. 15 : 1935 z. 1. O historii Królestwa Polskiego i Rosji ok. połowy XIX w. ogólnie patrz u S. Kieniewicz, *Historia Polski 1795—1918* s. 114—116, oraz u M. Żywczyńskiego, *Historia powszechna 1789—1870*, Warszawa 1970, s. 332—337. Obraz stosunków ustrojowo-prawnych w Królestwie Polskim kreślą: St. Kutrzeba, *Historia ustroju Polski w zarysie*, t. 3 (po rozbiorach cz. 1), Lwów 1920 s. 109—117 i B. Winiański, *Ustrój polityczny ziem polskich w XIX wieku*, Poznań 1923 s. 121—131.

¹¹ Statut Organiczny, art. 35 pkt 1.

¹² Kutrzeba, *dz. cyt.*, s. 113—114.

spraw Kościoła rzymsko-katolickiego. Zespół ten składał się z kierownika¹³, dwóch asesorów powoływanych spośród wyższych duchownych oraz sekretarza, z reguły człowieka świeckiego. Sprawy unickie załatwiał specjalny Zarząd interesów wyznania greckounickiego również wchodzący w skład Wydziału Wyznań Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Duchownych.

W tryby tak skonstruowanej maszyny biurokratycznej dostała się sprawa bpa Łętowskiego, który w listopadzie 1847 roku zdecydował się rzucić rękawicę władzom Królestwa Polskiego a pośrednio także carowi Mikołajowi I, królowi polskiemu.

III

Opublikowane niżej materiały źródłowe zaczerpnięte zostały z rękopisu Biblioteki Jagiellońskiej sygn. 5040 IV¹⁴. Zawiera on, zdaje się, tylko ułamek archiwaliów, jakie w ciągu swego długiego życia zdołał zgromadzić bp Łętowski. Na wstępie swych wspomnień pisał on bowiem:

„Następujący bieg życia mego, w ułamku tutaj dochowany, był kiedyś po rok 1855 doprowadzony i obejmował dużo więcej, lecz dwa razy palony i odpisany z pamięci na nowo, za trzecią razą zakończył się w pół drogi [...]”¹⁵.

To melancholijne stwierdzenie pozwala snuć podejrzenia, że ofiarą tych auto-da-fé padło także szereg ważnych alegatów w postaci dokumentów i rozmaitych pism. Niemniej i to, co dotrwało do naszych dni, zwraca uwagę historyka na szereg kwestii związanych ze schyłkowym okresem rządów Łętowskiego w diecezji krakowskiej, na szerszym tle owoczesnych stosunków politycznych i stanowiska Stolicy Apostolskiej. Ich skonfrontowanie z obfitszą postawą źródłową (zachowane archiwalia polskie jak i zagraniczne — głównie watykańskie) umożliwiłoby nakreślenie plastyczniejszego obrazu tego, co nazwałem „sprawą bpa Łętowskiego w latach 1847—1848”¹⁶.

¹³ W latach 1847—1848 był nim Walenty Tomaszewski, biskup diecezji kujawsko-kaliskiej.

¹⁴ Jedynie teksty dwóch listów pasterskich wzięto ze zbioru druków Bibl. Jagiell. sygn. 221495 III.

¹⁵ Łętowski, *Wspomnienia* (wyd. Barycza), s. 3.

¹⁶ Łętowski pisał: „O tym wyjeździe moim z Kielc różnie mówili, a gdyby mnie kto spytał: »Jak to się stało?«, nie wiedziałbym sam, co powiedzieć [...] także nie wiem, jak od dawna gotowałem się do tego, abym zjechał z administracji i biskupstwa”, tamże, s. 215.

MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

Uwaga: Przypisy tekstowe są trojakiemu rodzaju. Pierwsze, oznaczone gwiazdkami, podają numery publikowanych pozycji, bądź też zwracają uwagę na istniejące luki w zebranym materiale źródłowym. Małymi literami oznaczono korektury i odmianki tekstów, cyframi zaś objaśnienia rzeczowe. W tekście zachowano częściowo pisownię oryginału.

1. Dyrektor Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Duchownych do bpa Łętowskiego

Warszawa 31 X/12 XI 1847

Przekazuje instrukcję regulującą porządek uroczystości żałobnych odprawianych w kościołach rzymsko-katolickich za zmarłych członków panującej rodziny carskiej.

Bibl. Jagiell., rkps 5040 IV s. 978. Kopia niewiarygodna. Przy tekście ręką pisarza tekstu: Kopia. Ręką Łętowskiego: 158-m.

Nr

50677

7854

Warszawa dnia 31/12 października/listopada 1847 r.
Dyrektor Główny Prezydujący w Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Duchownych do JWJKs. Biskupa Sufragana Administratora Diecezji Kielecko-Krakowskiej.

Zatwierdzone przez Jaśnie Oświeconego Księcia Namiestnika Królestwa¹, reskryptem z dnia 18/30 rb. N. 6345 przepisy, podług których odbywać się ma w kościołach rzymsko-katolickich nabożeństwo żałobne w przypadkach śmierci Najjaśniejszych osób Panującej Familii Cesarskiej, mam honor w skutek tegoż reskryptu Jego Książęcej Mości, zakomunikować załącznie w wiarygodnym odpisie JW Biskupowi do ścisłego, w razie potrzeby zastosowania się.

Tajny radca senator (podpisano) A. Storożenko²

Dyrektor Kancelarii radca stanu (—) Starynkiewicz³

¹ Iwan Fiodorowicz hr Paskiewicz - Erywanski, ks. Warszawski, był naprzód generał-gubernatorem Królestwa Polskiego (wrzesień 1831 r.) a następnie jego namiestnikiem (25 III 1832); I. Ichnatowicz, *Vademecum do badań nad historią XIX i XX wieku*, t. 2 Warszawa 1971 s. 169.

² Andrej Storożenko, członek Rady Administracyjnej Królestwa Polskiego, członek Warszawskiego Towarzystwa Dobroczynności, prezes Aleksandryjskiego Instytutu Panien, *Kalendarzyk polityczny na rok 1847*, rok piętnasty, wyd. Fr. Radziszewski s. 135, 159, 295. Prawdopodobnie identyczny z Andrejem Storożenko, organizatorem i długo-

letnim prezesem Komisji śledczej do spraw przestępców politycznych (do r. 1847) czynnej w Warszawie.

³ Salomon Starzyński, *Kalendarzyk polityczny na rok 1847*, s. 135, 136.

2. Instrukcja w sprawie nabożeństw żałobnych za zmarłych członków panującej rodziny carskiej

Rkps Bibl. Jagiell. 5040 IV, s. 980—982. Na s. 980 ręką pisarza tekstu: Kopia z kopii do nr 50577/7854. W tymże rkpsie na s. 994—996 koncept tłumaczenia instrukcji na język łaciński, pagina fracta, z kilkoma poprawkami.

Przepisy, podług których odbywać się mają żałobne nabożeństwa w przypadkach śmierci Najjaśniejszych osób Panującej Familii Cesarskiej.

1. Za nadejściem wiadomości o nastąpionym zgonie osoby do Najjaśniejszej Rodziny Cesarskiej należącej, Komisja Rządowa Spraw Wewnętrznych i Duchownych prześle do wszystkich władz diecezjalnych w Królestwie Najwyższy Manifest, jaki z powodu tego wydany zostanie, z władzą miejscową archidiecezjalną też Komisja porozumie się, celem oznaczenia dnia takiego, w którymby nabożeństwo żałobne tak w kościele metropolitalnym św. Jana, jak i we wszystkich innych kościołach w Warszawie w aparatach koloru żałobnego mogło być odprawiane.

Po guberniach zaś tak władza archidiecezjalna, jak i wszystkie inne władze diecezjalne, po zniesieniu się z władzą gubernialną, oznaczą dzień najbliższy do odprawiania takowego nabożeństwa we wszystkich kościołach rzymsko-katolickich również w aparatach koloru żałobnego, właściwym uznany.

2. W wilią oznaczonego dnia na żałobne nabożeństwo, z wieczora, nakazane będzie dwonienie we wszystkie dzwony przez godzinę w jednym czasie po wszystkich kościołach, tak w Warszawie, jak po miastach gubernialnych i tych wszystkich miejscach, gdzie kościoły rzymsko-katolickie znajdują się, które to dwonienie powtórzonem być powinno nazajutrz z rana przy końcu nabożeństwa i wieczorem.

3. W wyznaczonym dniu na nabożeństwo, przed samem rozpoczęciem wielkiej Mszy, odczytany będzie Najwyższy Manifest Cesarski, po kościołach katedralnych przez prałata, w parafialnym przez kapłana celebrującego, lub przez innego duchownego w komżę i stułę ubranego, z miejsca które się zowie *a cornu Evangelie altaris*, to jest z prawej strony ołtarza od ludu.

4. Msza w tym dniu żałoby, która ma być śpiewaną a nie czytaną, winna być *ex Missis quotidianis defunctorum*, to jest

z Mszów zwyczajnych za umarłych, z modlitwą *Fidelium Deus*, czyli Boże wszystkich wiernych Stworzycielu, przy użyciu aparatów dla celebransa biskupa w kolorze fioletowym, a dla zwyczajnego kapłana w kolorze czarnym, tudzież przy zachowaniu wszystkich obrządków i ceremonii na tego rodzaju Mszy przepisanych.

Muzyka lub śpiewy choralne, tak podczas Mszy św. jako też i po jej odprawieniu w tonie smutnym i żałobę tłumaczącym odzwiać się mogą i powinny.

5. Po Mszy celebrujący w katedrze odśpiewa modlitwę *Non intres* etc. to jest Nie wchodź Panie, następnie chór rozpoczyna *Libera me* etc. to jest Uwolnij mię Panie od śmierci wiecznej, a gdzie sam pleban znajduje się, to samo uskuteczni jak jest zwyczaj, przy pomocy organisty. Następnie celebrujący zaintonuje *Kyrie elejson*, *Pater noster* (Ojcze nasz) i dalsze wiersze, podług rytuału i zwyczaju przy tego rodzaju nabożeństwie, po czym odśpiewa modlitwę *Fidelium Deus omnium* etc. to jest Boże wszystkich wiernych Stworzycielu.

6. Na konkluzję całego nabożeństwa celebrujący zaintonuje *Salve Regina* to jest Witaj Królowo nieba, a chór lub muzyka dokończy resztę.

Za zgodność Sekretarz Wydziału
(podpisano) Gastell¹

¹ Adam Gastell, sekretarz Wydziału Wyznań, Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Duchownych, *Kalendarzyk polityczny na rok 1847*, s. 140.

3. Bp Łętowski do papieża Piusa IX

[Kraków pocz. IV 1848]

Prośba o zwolnienie od obowiązków wikariusza apostolskiego w części diecezji krakowskiej położonej w Królestwie Polskim z powodu podeszłego wieku i złego stanu zdrowia.

Rkps Bibl. Jagiell. 5040 IV, s. 1008. Koncept pisany ręką Łętowskiego. Taż ręka dopisała u góry strony: *Currentia*.

Beatissime Pater.

Anno 1841 Excellentissimus Princeps Alteri¹ Archiepiscopus Ephesinus Nuntius Vindobonae, munus Vicarii Apostolici partis dioceseos Cracoviensis in Regno Poloniae sitae, fatis^a p[ost] m[or]tem]. Ill [ustrissi]mi ac Rever [endissimi] Zglenicki² Episcopi Gortinensis, mihi infrascripto mandavit. Munus meum per septem annos religiose administrando operam dabam, ut Deo et hominibus gratiam consequerer. Cum modo peractis sexaginta tribus annis, fractis viribus per 43 annos in officiis publicis, 30-m vero

in statu sacerdotali, munere praefato cum bono dioecesis amplius fungi non possum, hinc humillime rogo atque obtestor Sanctitatem Vestram, quatenus me a praefato munere Vicarii Apostolici clementissime absolvere, meumque in locum alium presbyterum designare dignetur.

Sanctitatis Vestrae devotissimus at obedientissimus servus et filius

^a lapsus calami Łętowskiego.

¹ Ludwik Altieri (1805—1867), arcybp efeski in part., nuncjusz apostolski w Wiedniu za rządów kanclerza Metternicha. Członek konserwatywnego tryumwiratu kardynałów w Rzymie w czasie rewolucji 1849 roku, por. Podręczna Encyklopedia Kościelna, t. 1—2 Warszawa 1904 s. 149; Enciclopedia Italiana, t. 1 Roma 1950 s. 704; Enciclopedia cattolica, t. 1, Città del Vaticano 1948 kol. 934—935.

² Franciszek Zglenicki (1767?—1841), kanonik katedralny krakowski, był kustoszem, scholastykiem i archidiakonem. W roku 1824 mianowany biskupem gortyńskim in part. oraz sufraganem krakowskim. Był równocześnie proboszczem kościoła św. Szczepana na Piasku w Krakowie. Po wyjeździe do Opawy bpa Skórkowskiego został Z. przezeń mianowany administratorem diecezji krakowskiej i wikariuszem apostolskim w części diecezji znajdującej się w Królestwie Polskim. Urzędy te pełnił aż do chwili śmierci (27 I 1841), Encyklopedia Kościelna ks. Nowodworskiego, t. 33 Włocławek 1933, s. 193. Jurysdykcji jego nie podlegała jedynie obsada probostw i kanonii w kapitule krakowskiej. Uprawnienie to bp Skórkowski zarezerwował dla siebie; ks. M. Zywczyński, *Geneza i następstwa encykliki Cum primum z 9 VI 1832 r., Watykan i sprawa polska w latach 1830—1837*, Warszawa 1935, w: „Rozprawy historyczne Towarzystwa Naukowego Warszawskiego”, t. 15 z. 1 s. 233; tenże, *Początek rządów X. Ludwika Łętowskiego w diecezji krakowskiej*, w: „Przegląd Historyczny”, zb. og. t. 34 : 1937, s. 134.

4. Bp Łętowski do dyrektora Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Duchownych

Kraków 2 IV 1848

Uzasadnia odmowę realizacji nadesłanej instrukcji w sprawie porządku nabożeństw żałobnych za zmarłych członków panującej rodziny carskiej. Prosi również o przedłożenie księciu namiestnikowi Królestwa Polskiego swojej prośby o zwolnienie go z obowiązków administratora diecezji kielecko-krakowskiej oraz o innych podjętych w związku z tym krokach.

Bibl. Jagiell. 5040 IV, s. 986—987. Koncept pisany ręką Łętowskiego z szeregiem poprawek. Na s. 986 dopisał on u góry: do Nr 158. W tymże rękopisie na s. 998—999 koncept tłumaczenia tego listu na język łaciński, pagina fracta, z licznymi poprawkami. Czystopis zaś tego pisma na s. 1012—1014.

Do JW Dyrektora Głównego Prezydującego w Komisji Rządowej Spr[aw] Wew[nętrznych] i Duchownych

Rozporządzeniem JW Dyrektora Gł[ów]n[ego] z dnia 31/12 miesiąca października/listopada z. r. wyszedł przepis, podług którego

odbywać się ma nabożeństwo żałobne po kościołach katolickich rzymskiego wyznania za dostojne osoby Najjaśniejszej Familii Panującej. Przepis ten nie odpowiada wysokiemu przeznaczeniu swemu.

Kościołowi katolickiemu obrządku rzymskiego osoba zmarła należała do prawosławnej Cerkwi greckiej. Modlitwa non intres czytała się tylko wobec ciała w trumnie, a modlitwa Fidelium Deus obejmowała wierne same zmarłe, wyznania rzymsko-katolickiego.

Kościół grecki tak jak rzymski modlili się [!] za żyjących każdego wyznania chrześcijańskiego, ale nie modlili się za zmarłe, tylko wyznania swego, i to było wskutek jednego z dogmatów św. Wiary.

Dotąd modliliśmy się, na przypadek śmierci w Najjaśniejszej Familii Cesarskiej, aby Pan Bóg raczył pocieszyć w smutku monarchę naszego, i było to nabożeństwo prawdziwe, a mógł go zalecić pasterz owieczkom swoim; ale przy nabożeństwie za zmarłe katolickie z okoliczności śmierci osoby wyznania obcego, już by to być nie mogło, gdyż takie nabożeństwo nie miało nic wspólnego z osobą umarłą.

Do tego nie służy biskupowi zmieniać ceremoniału, tak jak byłoby odprawiając modlitwy, które śpiewało się tylko wobec ciała w trumnie.

Gdy przepis ten nabożeństwa żałobnego nadwierał jeden z dogmatów św. Wiary naszej, ani biskup mocen był stanowić nowe ceremonie w kościele, mam honor przeto upraszać JW Dyrektora Głównego Prezyd[ującego] prosząc, aby raczył złożyć podanie moje J. O. Księciu Namiestnikowi królewskiemu, któremu proszę o uwolnienie mnie od obowiązków Administratora diecezji kielecko-krakowskiej. Na drodze duchownej pisalem wprzód o to do ks. Nuncjusza w Wiedniu.

W Kielcach zastępuje mnie przez ten czas WMKs. Majerzak oficjał, któremu władzę potrzebną do tego udzieliłem.

2. kw[ie]tn[ia] 1848 Kra[ków]

^a tekst pierwotny: modlitwy.

^b dopisane nad wierszem.

^{c-c} tekst pierwotny: a nabożeństwo było za osobę.

^d tekst pierwotny: należąca.

^e tekst pierwotny: ta mówiła.

^f tekst pierwotny: zmarłe.

^g tekst pierwotny: wyzn. wierne.

^h następny

wyraz kościoła skreślony.

ⁱ⁻ⁱ tekst pierwotny: parafii swojej.

^j tekst pierwotny: wyraz nieczytelny.

^{k-k} tekst pierwotny: odpowia

wiało przeznaczeniu swemu.

^l następny wyraz nieczytelny.

Tekst pierwotny: katolickiego.

^{m-m} dopisane nad wierszem.

5. **Ks. Majerczak do dyrektora Komisji Rządowej
Spraw Wewnętrznych i Duchownych**

Kielce 6 IV 1848

Zawiadamia o posunięciach organizacyjnych dokonanych przez bpa Łętowskiego i prosi o aprobatę tekstu okólnika jaki w związku z tym chce wydać do duchowieństwa w części diecezji położonej w Królestwie Polskim.

Rkps Bibl. Jagiell. 5040 IV, s. 1018—1019. Kopia niewiarygodna. Na s. 1018 pisarz tekstu zazaczył w górnym lewym rogu: Kopia. Na s. 1019 ręką Łętowskiego dopisane w prawym dolnym rogu: Kopia.

Oficjał Konsystorza Generalnego Diecezji Kiel[ECKO]-KRAK[OWSKIEJ] w Kielcach d[nia] 6. kwietn[ia] 1848

N. 395

Do JW Dyrektora Głównego Prezydującego w Komisji Rządowej Spraw Wewn[ętrznych] i Duchownych

JW Łętowski Biskup Administrator i Wikar[iusz] Apostolski diecezji kielecko-krakowskiej, rozporządzeniem swoim z dnia 3. kwietn[ia] br. w Krakowie wydanem *, zawiadomił mię o krokach przez siebie uczynionych tak do JO Księcia Namiestnika Królestwa, jako i do Nuncjusza Apostolskiego w Wiedniu, prosząc o uwolnienie siebie od obowiązków administratora i wikariusza apostolskiego — przy tem, upoważnił mnie z swej strony, abym odtąd bez odnoszenia się do Niego załatwiał interesa diecezji w formie dawnej działając, dopóki nowy rządca diecezji ustanowionym nie będzie, i polecił mi zawiadomić Duchowieństwo diecezji tutejszej, iż dla słabości zdrowia urząd swój złożył.

Lubo taki stan rzeczy z przedstawienia tegoż JW Biskupa jakie pod d[niem] 2. kwietnia z Krakowa wprost uczynił, już zapewne JW Panu jest wiadomy; wszelako czuję obowiązek z mej strony donieść o tem Wysokiemu Rządowi, a dołączając w minucie kurendę jaką z tej okoliczności do Duchowieństwa zamyślam wydać, mam honor prosić o decyzję w tym względzie.

[podp.] Ks. Majerczak Ofic[jał] 1

Kopia kurendy

Konsystorz Generalny etc. do Szanownego Duchowieństwa Świeckiego i Zakonnego tejże diecezji.

JW Łętowski Biskup Administrator i Wikariusz Apostolski Diecezji tutejszej rozporządzeniem w Krakowie na dniu 3. kwietnia br. wydanem, upoważnił ze swej strony oficjała tutejszego Konsystorza, aby bez odnoszenia się do Niego załatwiał interesa diecezji w formie dawnej działając, dopóki nowy rządca diecezji ustanowiony nie będzie, gdyż tenże JW Łętowski urząd

Wikariusza Apostolskiego, dla słabości zdrowia złożył. O tem więc Konsystorz Generalny uprzedza Szanowne Duchowieństwo, aby wiedziało dokąd ma się w interesach swoich udawać.

* Tekstu tego pisma nie odszukano.

¹ Maciej Majerczak (1800—1870), profesor teologii dogmatycznej i Pisma św. w seminarium duchownym w Kielcach (do 1834 r.). W roku 1841 Łętowski powołał go na regensa seminarium. Został oficjałem r. (1847) a rok później prałatem dziekanem kolegiaty kieleckiej. Następnie (1849) powierzono mu administrację i wikariat apostolski diecezji. W roku 1862 został biskupem jerychońskim in part. Podręczna Encyklopedia Kościelna, t. 25—26 Warszawa 1911 s. 169.

6. Bp Łętowski do nuncjusza apostolskiego w Wiedniu kard. Viale Prelà

Kraków [4] IV 1848

Zawiadamia, że odmówił władzom Królestwa Polskiego wykonania instrukcji o nabożeństwach żałobnych za zmarłych członków rodziny carskiej. Ze względu na stan zdrowia i wyczerpanie z górą czterdziestoletnią pracą nie jest w stanie pełnić swoich obowiązków i prosi nuncjusza o przekazanie papieżowi prośby z tym związanej.

Rkps Bibl. Jagiell. 5040 IV, s. 1025—1026. Koncept pióra Łętowskiego. Na s. 1025 tąż ręką w prawym górnym rogu: *Currentia*. Analogiczny tekst na s. 990 z kilkoma poprawkami, pagina fracta, na s. 990 ręką Łętowskiego dopisane: do Nr 158.

^a Excellentissime Illustrissime ac Reverendissime Domine ^a

Sub die 1. Octobris elapsi anni promulgata est in Regno Poloniae formula, secundum quam officium funebre pro defunctis Caesareo-Regiae Familiae, per omnes catholicas ecclesias absolvi debet, quam in dioecesi palam facere non potui, idque supremo regimi notum feci.

Quam ob rem cum non obtemperans regimini, certam tantum poenam incurerem, quin Ecclesia aliquod tantum emolumentum inde caperet, deposui functiones Vicarii Apostolici et Administratoris dioeceseos cracoviensis in Regno Poloniae sitae, in manus Perillustri Mathiae Majerczak Officialis Kielcensis, viri gravis et spectatae virtutis, eique necessarias facultates pro regimine dioecesis ad interim impartitus sum.

Valetudinarius, viribusque fractus, per 42. annos muneribus publicis functus, reverti iam amplius in Regnum Poloniae haud valens, rogo Excellentissimum ac Reverendissimum Dominum, ut ad pedes Santissimi Domini Papae nostri humillimas preces meas deponat, per quas a munere Vicarii Apostolici absolvi cupio, et per eam qua nititur auctoritatem, alium dignitate Vicarii in hac parte dioeceseos induere dignetur.

Scripta regimini Regni Poloniae oblata, ut melius rem hanc exponerem, subjungo*.

Hae sunt preces meae, quas dum Excellentiae Vestrae humillime expono, summa cum aestimatione et reverentia maneo, Deum Optimum precor, ut eius valetudinem incolumam diutissime servat. ^b Ex[ce]ll[en]tiae Vestrae Illustrissimae ac Reverendissimae humillimus et ^b obsequentissimus servus
d Cracoviae, d[ie] ^c aprilis 1848 ^d

* Zob. wyżej nr 2 i 4.

a—a brak w tekście na s. 990.   b—b na s. 990: Excellentiae Vestrae R[everen]dissimae humillimus ac.   c brak daty dziennej.
d—d na s. 990 brak miejsca i daty.

¹ Michał Viale Prelà (1798—1860), kardynał, w latach 30-tych XIX w. pracował w Kongregacji dla spraw kościelnych nadzwyczajnych. Był kolejno nuncjuszem w Szwajcarii, internuncjuszem i nuncjuszem w królestwie Bawarii a następnie nuncjuszem w Wiedniu. Przyjaciół kanclerza Metternicha, służył dworowi wiedeńskiemu radą w okresie Wiosny Ludów. Przygotował grunt do zawarcia konkordatu z Austrią w roku 1855. Po odejściu z Wiednia został legatem papieskim i arcybiskupem Bolonii. Lexikon für Theologie und Kirche, t. 10 Freiburg 1965 kol. 761; Enciclopedia Cattolica, t. 12 Città del Vaticano [1954]; Enciclopedia Italiana, t. 35 [Roma] 1950 s. 284; por. też Ż y w c z y ń s k i, *Geneza i następstwa*, s. 269.

7. Bp Łętowski do Kapituły katedralnej krakowskiej

Kraków 7 IV 1848

Zawiadamia o powołaniu ks. Majerczaka, oficjała konsystorza kieleckiego na swego tymczasowego następcę w rządach w części diecezji krakowskiej położonej w Królestwie Polskim, o planowanym wyjeździe do Opawy w celu porozumienia się z bpem Skórskowskim i o swej korespondencji z nuncjuszem apostolskim w Wiedniu.

Bibl. Jagiell. rkps 5040 IV s. 988. Koncept listu pisany ręką Łętowskiego. Tą ręką na s. 988 u góry: do Nr 158.

Do Prze[świe]tnej Kapituły Katedralnej Krakowskiej.

Dla przyczyn mi wiadomych, postanowiwszy w mieście ^a mojem do rządów diecezji krakowskiej w Królestwie Polskim JMKs. Majerczaka, oficjała Konsystorza kieleckiego i zaopatrzywszy go w potrzebne facultates, pisałem ^b na dniu 4 t. m. do Ks. Nuncjusza w Wiedniu, aby w mieście moje zaprosił jednego ex Illustrissimis ac Reverendissimis Dominis, do sprawowania urzędu wikariusza apostolskiego.

Z obowiązkami wikariusza na tamtą część diecezji, ustała potrzeba administracji mojej w mieście Krakowie i okręgu jego, gdy udzielił mi ją JW JMKs. Biskup nasz, dla zachowania całości ^c diecezji krakowskiej. Mam honor przeto zawiadomić Prze[świe]tną

Kapitułę Katedralną, że wyjeżdżam do Opawy do JMKs. Pasterza mego, aby zdał Jemu sprawę z siedmioletnich rządów moich tutaj i złożył w ręce Jego administrację mi powierzoną.

W Krakowie, dnia 7. kwietnia 1848 roku.

^d Z poważaniem wysokiem brat i konfrater ^d
Ks. Ludwik Łętowski, Biskup Joppejski

^a miejscu. ^b tekst pierwotny: udałem się. ^c tekst pierwotny: jedności. Wyraz całości dopisany ręką Łętowskiego na marginesie. ^{d-d} skreślone ręką Łętowskiego.

8. Nuncjusz apostolski w Wiedniu Michał kard. Viale Prelą do bpa Łętowskiego

Wiedeń 12 IV 1848

Chwali Łętowskiego za nieustępliwe stanowisko w sprawie nabożeństw żalobnych za zmarłych członków panującej rodziny carskiej, ganiąc jednak nieuzgodnioną rezygnację z obowiązków wikariusza apostolskiego w części diecezji krakowskiej położonej w Królestwie Polskim oraz podjęte w związku z tym decyzje. Obiecuje przekazać prośbę Łętowskiego do papieża.

Rkps Bibl. Jagiell. 5040 IV, s. 1024. Oryginał z własnoręcznym podpisem nuncjusza. Na s. 1024 w lewym dolnym rogu ręką pisarza tekstu adres' Ill[ustrissi]mo ac R[everendissi]mo D[omi]no Do[m]i]no Ep[iscop]o Joppensi Cracoviam. U góry ręką Łętowskiego: Currentia.

Nro 217

Ill[ustrissi]me ac R[everendissi]me D[omi]ne.

Litteras Ill[ustrissi]mae ac R[everendissi]mae Dominationi Tuae die 6. Aprilis ad me datas rite accipi. Prudenter ac optime se gessit R[everendissi]ma D[omina]tio Tua se opponendo mandatis gubernii in Regno Poloniae circa officium funebre pro defunctis Caesareo-Regiae familiae in catholicis ecclesiis celebrandum, cum id contra-rium sit doctrinae ac disciplinae ecclesiae catholicae.

Fateri tamen debeo, et dolens hoc dico, me haud posse adprobare et laudare ea que R[everendissi]ma D[omina]tio Tua gessit, relate ad depositionem muneris vicarii Ap[osto]l[ici] pro ea parte diaeceseos cracoviensis in Poloniae Regno sitae. Licet ut ipsa affirmat, certam poenam incurrere debuisse, eo quod reverent^a mandatis Imperialis gubernii obtemperare, tamen censeo ipsam in administratione illius partis dioeceseos cracoviensis permanere debuisse. Cum una sit dioecesis una etiam utriusque partis eiusdem dioeceseos esse debet administratio, et id facile praestare potuisset R[everendissi]ma D[omina]tio Tua si per Vicarium generalem ecclesistica negotia gessisset. Cum totius dioeceseos administratio pastoralis sollicitudini R[everendissi]mae D[omina]tionis Tuae fuerit

concredita non amplius in Tua erat potestate R[everendissi]me D[omi]ne eiusdem administrationi partem deponere, quia S[ancti]s[sim]us Pater, a quo D[omi]natio Tua institutionem accepit, facultatem ipse concessisset id perficiendi.

Quamprimum Romam mittam litteras R[everendissi]mae D[omi]natio[n]is Tuae ad S[ancti]s[sim]um Patrem datas, ac interim perfectionissime existimationis sensu permaneo.

Illustrissimae ac Reverendissimae Dominationi Tuae Obsequentissimus servus

† M[ichael] Archie[pisco]pus Carthag[inensis]
N[untius] Ap[ostolicus]

^a lekcja wątpliwa.

9. Wydział Wyznań Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Duchownych do ks. Majerczaka

Warszawa 10/22 IV 1848

Zwrot zatwierdzonego projektu okólnika do duchowieństwa, że bp Łętowski złożył obowiązki administratora diecezji z uwagi na stan zdrowia.

Rkps Bibl. Jagiell. 5040 IV, s. 1020. Kopia niewierzytelna. Przy teście znaki i noty kancelaryjne. Ręką pisarza tekstu: NB kurenda wyekspediowana w diecezję d[nia] 25 kwiet[nia] br. Inna ręka zantowała: exp. d[nia] 25 kwiet[nia] 1848 r.

Komisja Rządowa Spraw Wewnętrznych i Duchownych

Wydział

Sekcja

— Wyznań

w Warszawie d[nia] 10/22 kwietn[ia] 1848.

N. 2704

17462

Do WJKs. Prałata Majerczaka Oficjała Konstystorza Diecezjalnego Kieleckiego

Zwracając przedstawiony pod dniem 6. kwietnia rb. N. 395 projekt do okólnika obwieszczającego duchowieństwo o złożeniu przez Ks. Łętowskiego biskupa sufragana administracji diecezji, Komisja Rządowa na mocy wyższej decyzji upoważnia WJKs. Oficjała do wydania rzeczzonego okólnika do duchowieństwa, po zamieszczeniu w nim powodu, dla którego tenże ks. Łętowski złożył administrację, to jest dla słabości zdrowia.

Dyrektor Główny Prezydujący Tajny Radca, senator (podp.)

A. Storożenko

Zarządzający Wydziałem Referendarz Stanu (—) Skowroński 1
 Dyrektor Kancelarii, Radca Stanu (—) Starynkiewicz

¹ Albert Skowroński, naczelnik Biura Kontroli i Rachunkowości Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Duchownych, został mianowany w roku 1848 zarządzającym Wydziałem Wyznań tejże Komisji z nadaniem mu praw dyrektora Wydziału. *Kalendarzyk polityczny na rok 1848*, rok szesnasty, s. 136, 142.

10. Ks. Majerczak do bpa Łętowskiego

Kielce 2 V 1848

Komunikuje, że przekaże osobiście Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Duchownych rozporządzenie Łętowskiego donoszące o nieprzyjęciu jego rezygnacji przez nuncjaturę w Wiedniu. Równocześnie zawiadomi Komisję, że Łętowski oczekuje odpowiedzi na skierowane do niej pismo. Do Kielc ma przyjechać z Warszawy ks. Butkiewicz. lub też inny reprezentant władz duchownych w celu oceny sytuacji.

Rkps Bibl. Jagiell. 5040 IV, s. 1016. Oryginał z własnoręcznymi podpisami ks. Majerczaka. U góry strony ręką Łętowskiego: *Currentia*. Obca ręka dopisała: 160 r.

Jaśnie Wielmożny Panie!

Rozporządzenie Pańskie z d[nia] 27. kwietnia br. obejmujące doniesienie, że Nuncjatura nie przyjęła rezygnacji, i że JWPan oczekuje na odpowiedź Komisji Rządowej*, komunikuję dziś przy raporcie tejże^a Komisji Rządowej w oryginale. Jak daleko w tym względzie rzeczy zaszły, przekona się JWPan z poprzednich naszych korespondencji, które w kopii dołączam**.

Ks. Majerczak Oficjał.

Kielce, d[nia] 2. maja 1848 r.

W ten moment otrzymałem wiadomość, że ma być ks. Butkiewicz¹ albo kto inny do nas przysłany — aby zatem wyrozumieć rzeczy, i zapobiec, jeżeli można stagnacji; postanowiłem sam osobiście powyższy raport złożyć w Warszawie, gdzie niebawnie wyjeżdżam.

Ks. Majerczak Oficjał.

* Tekstu tego pisma nie odszukano.

** Zob. wyżej nr 5 i 9.

^a dopisane nad wierszem.

¹ Bonawentura Butkiewicz (1794—1871) był od roku 1823 referentem wyznań religijnych i oświecenia publicznego w rządzie Królestwa Polskiego. W roku 1842 mianowany rektorem Akademii Duchownej Rzymsko-Katolickiej w Warszawie opuścił ją w r. 1862 podejmując pracę w duszpasterstwie. Był prałatem kustoszem kapituły augustowskiej w Sejnach. *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, t. 5—6 Warszawa 1905 s. 233—234.

11. **Papież Pius IX do bpa Łętowskiego**

Rzym 7 V 1848

Odmawia prośbie Łętowskiego o natychmiastowe zwolnienie go z obowiązków administratora apostolskiego. Obiecuje załatwienie tej sprawy w terminie późniejszym i pochwała jego stanowisko w sprawie nabożeństw żałobnych za zmarłych akatolików.

Bibl. Jagiell. rkps 5040 IV, s. 1030. Oryginał z własnoręcznym podpisem Piusa IX. Nad tekstem inna ręka niż pisarza listu wykaligrafowała: Pius PP. IX. Na verso adres: Venerabili Fratri Ludovico Łętowski Episcopo Joppensi et Administratori Apostolico Dioecesis Cracoviensis — Cracoviam. Tam też ślady czerwonej pieczęci lakowej.

Venerabilis Frater salutem et apostolicam benedictionem.

Epistolam accepimus, quam Tu Venerabilis Frater, die 6. Aprilis 1848. nobis Cracovia scripsisti, ut consilium a Te susceptum de munere Administratoris Apostolici Dioecesis Cracoviensis dimittendo nobis significares. Nos quidem non omitemus alio tempore rationem habere petitionis Tuæ, quam idcirco facis, ut Tibi dimissionem illam offerenti annuamus. Interea tamen Tibi plurimum in Domino commendamus, ut superius memoratum ab Apostolica Sede Tibi tributum munus diligenter implendum cures, et de promovendo istic Religionis Catholice bono, quanta potes accuracione labores. Volumus denique Te certiore facere a Nobis probari animi Tui propositum servande, scilicet prohibitionis, qua catholice ipsi doctrinae innititur, de sacro funere pro defunctis acatholicis non celebrando. Post haec, Venerabilis Frater, apostolicam benedictionem Tibi peramanter impertimur.

Datum Romae apud S. Mariam Maiorem die 7. Maii anno 1848. Pontificatus Nostri anno secundo.

Pius PP. IX¹

¹ Pius IX (1846—1878), Giovanni Maria hr. Mastai-Feretti został obrany papieżem w roku 1846. Por. obszerny biogram w Lexikon für Theologie und Kirche, t. 8 Freiburg 1963 kol. 536—538; zob. też Enciclopedia Italiana, t. 27 Roma 1935 s. 320—322.

12. **Montani audytor nuncjatury w Wiedniu do bpa Łętowskiego**

Wiedeń 8 VII 1848

Przekazuje pismo papieża Piusa IX i prosi o potwierdzenie odbioru.

Bibl. Jagiell. rkps 5040 IV, s. 1046. Autograf. U góry ręką Łętowskiego: Currentia. W lewym dolnym rogu ręką autora listu adres: Ill[ustriss]mo ac R[everendiss]mo D[omi]no D[omi]no Episcopo Joppensi Cracoviam.

Nr 230

Ill[ustrissi]me ac R[everndissi]me Domine.

Eminentissimus Cardinalis a secretis status mihi mandavit ut litteras S[ancti]s[si]mi Patris, quae hisce meis sunt adiuta, ad Te Ill[ustrissi]me ac R[everendissi]me D[omi]ne quantocius mitterem. Quare iussit Emi[nentissimus] Cardinalis libentissime obtemperans nulla interposita mora easdem ad Te mittere curo, ac rogans ut me de earum receptione pro tempore certiorum facere velit.

Interim per perfectissimo existimationis sensu permaneo Ill[ustrissi]mae ac R[everentissi]mae D[ominatio]nis Tuae Vindobonae, dnia 8. Julii 1848

Humillimus servus

Alexander ex Com. Montani ¹

Ap[osto]l[i]cae Nuntiaturae Auditor.

¹ Brak danych biograficznych.

13. Wydział Wyznań Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Duchowych do ks. Majerczaka

Warszawa 12/24 V 1848

Potwierdzenie odbioru pisma bpa Łętowskiego zawiadamiającego Komisję o nieprzyjęciu przez nuncjaturę w Wiedniu jego podania o zwolnienie z urzędu administratora diecezji oraz prośby do namiestnika Królestwa Polskiego o wyrażenie zgody na tę rezygnację. Wobec przekazania przez Łętowskiego wszystkich jego związanych z tą godnością uprawnień na rzecz ks. Majerczaka, namiestnik Królestwa Polskiego wydał szereg zarządzeń, które Komisja komunikuje ks. Majerczakowi.

Bibl. Jagiell. rkps 5040 IV, s. 1035—1037. Kopia uwierzytelniona. Na s. 1035 ręką pisarza tekstu: Kopia, zaś ręką Łętowskiego dopisek: Currentia. Na s. 1037 pod tekstem formuła roboracji: Za zgodność świadczą. W Kielcach dnia 26 maja 1848 r. ks. Batorski ¹ Reg[ens] Kan[c]elarii] Kons[ystorza] Kiel[ckiego], przy tym okrągła pieczęć tuszem, z herbem Królestwa Polskiego, na otoku napis: Pieczęć Konsystorza Kieleckiego.

Komisja Rządowa Spraw Wewnętrznych i Duchowych
Wydział

Sekcja

Wyznań w Warszawie, dnia 12/24 m[iesią]ca maja 1848 r.

Nr 3326/22011

Do WJKs. Majerczaka Oficjała Konsystorza Diecezjalnego Kieleckiego

Pod dniem 2. maja rb. N. 457 WJKs. Oficjał zakomunikował Komisji Rządowej odezwę ks. Biskupa Łętowskiego, obecnie

w Krakowie znajdującego się, do siebie uczynioną, w której tenże oznajmia, iż Nuncjatura rzymska w Wiedniu nie przyjęła jego rezygnacji, i że w takim położeniu rzeczy oczekuje od Komisji Rządowej odpowiedi na zanesione podania, o uwolnienie jego od obowiązków administratora diecezji.

W odpowiedzi na powyższe przełożenie Komisja Rządowa oświadcza co następuje:

Ks. Biskup Łętowski przy raporcie z dnia 2. kwietnia rb. nadał z Krakowa prośbę do JO Księcia Namiestnika, domagając się uwolnienia siebie od obowiązków administratora*.

Następnie WJKs. Oficjał pod dniem 6. kwietnia r. t. N. 395 donosił, że tenże biskup uprzedzając go w przedsięwziętych krokach celem uwolnienia się od obowiązków administratora i wikariusza apostolskiego upoważnił go zarazem z swej strony, aby odtąd bez odnoszenia się do niego załatwiał interesa diecezji w dotychczasowej formie, dopóki nowy rządca diecezji ustanowiony nie będzie, a nadto polecił mu zawiadomić duchowieństwo, iż urząd swój złożył.

Jego Książęca Mość, mając sobie przedstawioną prośbę biskupa Łętowskiego reskryptami z daty 31 marca/12 kwietnia i 5/17 kwietnia rb. Nr 1802 i Nr 1905, rozkazał raczył:

1° udzielić upoważnienia WJKs. Oficjałowi do wydania okólnika obwieszczającego duchowieństwo o złożeniu przez Ks. Łętowskiego administracji diecezji.

2° wstrzymać wypłatę pobieranej przez tegoż księdza Łętowskiego kompetencji z tytułu administratora diecezji — co też w wykonanie wprowadzonym zostało.

O takim przeto stanie rzeczy zechce WJKs. Oficjał poinformować biskupa Łętowskiego, z nadmienieniem, iż niniejszy reskrypt służyć ma zarazem za odpowiedź na powyższe tegoż podanie.

Gdy zaś ks. biskup Łętowski dobrowolnie zrzekł się urzędowania swego a nadto upoważnił WJKs. Oficjała, aby bez odnoszenia się do niego interesa diecezji załatwiał; — przeto na mocy wyższej decyzji, Komisja Rządowa wzbrania stanowczo WJKs. Oficjałowi wchodzenia nadal w jakiegokolwiek z tymże biskupem urzędowe stosunki i korespondencje.

Dyrektor Główny Prezydujący Tajny radca, senator (podp.) A. Storożenko, Zarządzający Wydziałem Referendarz Stanu (podp.) Skowroński, Dyrektor Kancelarii Radca stanu (podp.) Starynkiewicz.

* Tekstu podania Łętowskiego do Paskiewicza nie odszukano.

¹ Tomasz Batorski, Kanonik honorowy kielecki, członek Konsystorza kieleckiego.

14. Ks. Majerczak do bpa Łętowskiego

Kielce 23 VI 1848

Przesyła reskrypt Wydziału Wyznań Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Duchownych o wstrzymaniu pensji pobieranych przez Łętowskiego ze skarbu Królestwa Polskiego.

Bibl. Jagiell. rkps 5040 IV, s. 1039. Oryginał z własnoręcznym podpisem ks. Majerczaka.

N. 590

Jaśnie Wielmożny Panie!

Reskrypt Komisji Rządowej uwiadamiający, że i pensji sufragńskiej płacić nie będą przesyłam w kopii JW Panu*.

z najgłębszym uszanowaniem
ks. Majerczak Oficjał

Kielce d[nia] 23. czer[wca] 1848 r.

* Zob. nr 15.

15. Wydział Wyznań Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Duchownych do ks. Majerczaka

Warszawa^a VI 1848

Na zapytanie bpa Łętowskiego skierowane do Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Duchownych, Komisja zawiadamia ks. Majerczaka o decyzji namiestnika Królestwa Polskiego wstrzymującej wypłatę nie tylko pensji wypłacanej Łętowskiemu jako administratorowi diecezji kielecko-krakowskiej, lecz także i jako sufraganowi. Decyzję tę ma ks. Majerczak przekazać zainteresowanemu.

Bibl. Jagiell. rkps 5040 IV, s. 1041—1042. Kopia uwierzytelniona. Na s. 1041 u góry ręką pisarza tekstu: Kopia. Na s. 1042 pod tekstem formuła roboracji: Zgodność z oryginałem poświadcza w Kielcach d[nia] 23. czerwca 1848 r. Ks. Batorski R[egens], przy tym okrągła pieczęć tuszem, z herbem Królestwa Polskiego, na otoku napis: Pieczęć Konsystorza Kieleckiego.

Komisja Rządowa Spraw Wewnętrznych i Duchownych

Wydział

Sekcja

Wyznań, w Warszawie dnia^a m[iesią]ca 1848 r.

Nr 3871/25836

Do WJKs. Prałata Majerczaka Oficjała Konsystorza Diecezjalnego Kieleckiego

Były Administrator diecezji kielecko-krakowskiej Biskup Łętowski, mając sobie zakomunikowany reskrypt z dnia 12/24 maja rb. Nr. 3226/20011 zawiadamiający o wstrzymaniu z wyższej woli wypłaty pobieranej dotąd przez niego kompetencji¹, przełożeniem na dniu 28 maja rb. Nr 414 do JW Dyrektora Głównego uczynio-

nem *, prosił o poinformowanie, czy rozporządzenie wstrzymujące uiszczanie kompetencji ma się rozciągnąć i do drugiej jego płacy, jaką jako sufragana diecezji kielecko-krakowskiej pobierał.

Ponieważ Ks. Łętowski wskutek dobrowolnego zrzeczenia się urzędu Administratora diecezji, tudzież przez pobyt swój za granicą zerwał wszelkie stosunki, jakie go z duchowieństwem diecezji łączyły, i żadnych posług religijnych do godności sufragańskiej przywiązanych dla ludności i kościołów w kraju tutejszym położonych spełniać więcej nie będzie, a tem samem żadnego prawa do wynagrodzenia z tego tytułu mieć nie może; przeto JO Księżę Namiestnik Królestwa reskrytem z dnia 3/15 czerwca rb. Nr 3184 wyrzec raczył, że rozporządzenie wstrzymujące wypłatę kompetencji temuż biskupowi, stosuje się do obu plac przez niego pobieranych, to jest administratorskiej w sumie Rs 4500 i sufragańskiej w kwocie Rs 900 rocznie.

O powyższym rozkazie Jego Księżęcej Mości Komisja Rządowa zawiadamiając WJKs. Oficjała wzywa go, aby o takowej Ks. Łętowskiego poinformował, w odpowiedzi na wyżej wzmiankowane przełożenie jego z dnia 28 maja rb.

Z upoważnienia Dyrektora Głównego

Zarządzający Wydziałem Referendarz Stanu (—) Skowroński

Naczelnik Sekcji (—) Kamieński²

Referent (—) Tupalski³

* Tekstu tego pisma nie odszukano.

^a Brak daty dziennej.

¹ Pensji.

² Antoni Kamieński, Naczelnik Sekcji Wyznań w Wydziale Wyznań Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Duchownych, członek ze strony świeckiej Zwierzchności Akademii Duchownej Rzymsko-Katolickiej w Warszawie. *Kalendarzyk polityczny na rok 1848*, s. 126, 141.

³ Józef Tupalski, Radca Dworu, referent Sekcji Wyznań, jw. s. 141.

16. Bp Łętowski do Karola bpa Skórkowskiego ordynariusza krakowskiego

Kraków 13 X 1848

W związku z zakazem wyjazdu do Królestwa Polskiego Łętowski, w trosce o utrzymanie jedności diecezji, prosi o mianowanie nowego administratora z jurysdykcją na Kraków, któremu on wydałby pełnomocnictwo do spełniania funkcji duchownych na obszarze diecezji położonej w granicach Królestwa Polskiego.

Bibl. Jagiell. rkps 5040 IV, s. 1051. Koncept pisany ręką Łętowskiego z szeregiem poprawek. Pod tekstem na lewym marginesie autor dopisał: Nr Dz[biennika] Pr[aw] 45¹.

Do J. W. JMKs. Skórkowskiego bi[sku]pa krakowskiego.

Mając sobie wzbroniony wyjazd do Królestwa dla wiadomych przyczyn, i nie mogąc przeto żadnego udziału mieć tam dla rządów diecezją, proszę JM Pana abyś mnie uwolnił od administracji w mieście Krakowie i jego okręgu a to z powodów:

1° Iż gdy jedność diecezji, przez zabroniony mi wjazd do Królestwa, nominalnie tylko egzystuje, z dobrem przeto diecezji było, abyś w mieście^a mojem wyznaczył nowego administratora na Kraków, któremu ja wydając instrument do Kielce, połączyłaby się tym sposobem diecezja znowu w jedno.

2° Nowy administrator w Krakowie z^b jurysdykcją ode mnie na Kielce^b, nie tylko by zapobiegł mianowaniu tam kiedy obcej osoby do rządów, jak to było po śmierci JMKs.^c Paszkiewicza², ale windykować mógł dochód biskupi, na administratora przeznaczony, a który mnie zaprzeczono.

^a miejscu. ^{b-b} tekst pierwotny: a przyjęty w Królestwie.
^c następuje nieczytelny skrót.

¹ Ten numer Dziennika Praw Królestwa Polskiego nie zawiera żadnych postanowień, któreby wiązały się z treścią niniejszego pisma.

² Powinno być Paszkowicz Adam Tomasz Lauda Paszkowicz (†1834) kanonik krakowski, archidiakon warszawski, administrator archidiecezji warszawskiej, referent Sekcji Wyznań w Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Duchownych, został powołany ukazem cara Mikołaja I z 3/15 VII 1833 na stanowisko administratora części diecezji krakowskiej w Królestwie Polskim (po bpie Skórkowskim). Nie uzyskał jednak zrazu jurysdykcji od Stolicy Apostolskiej. Nadał mu ją dopiero Grzegorz XVI 29 IV 1834 za pośrednictwem nuncjusza w Wiedniu. L. Łętowski, *Katalog biskupów, prałatów i kanoników krakowskich — Prałaci i Kanonicy krakowscy*, t. 3 Kraków 1852 s. 442—443; *Encyklopedia Kościelna* ks. Nowodworskiego, t. 11 Warszawa 1878 s. 367; tamże, t. 10 Warszawa 1877 s. 327.

17. Bp Skórkowski do bpa Łętowskiego

Opawa 18 X 1848

Potwierdza odbiór listu z 13 X i obiecuje ustosunkować się do jego treści w terminie późniejszym. Prosi o załatwienie w Stolicy Apostolskiej sprawy daty uroczystości ku czci św. Izydora. Ubolewa nad epidemią cholery szerzącą się w diecezji krakowskiej i gorąco popiera odprawianie nabożeństw błagalnych zarządzonych przez Łętowskiego. Zwraca uwagę na konieczność ustosunkowania się na łamach prasy do artykułów ogłaszanych w „Jutrzence” krakowskiej, atakujących zasady wiary i przepisy kościelne.

Bibl. Jagiell. rkps 5040 IV, s. 1058—1059. Autograf. Na s. 1058 ręka Łętowskiego dopisała: *Currentia*.

J[ezus] M[aria] J[ózef]^a

d[nia] 18 8br¹ [1]848, Opawa

Illustrissime ac Reverendissime Domine.

Zatrzymując do dalszego czasu odpowiedź na doniesienia i żąda-

nia JMPana Dob[rodzieja] w liście Jego z d[nia] 13 curr[entis] umieszczone, dziś tylko upraszam, abyś zalecił concinnatori rubrycelli², iżby wyraziwszy przeszkody, dla których uroczystość św. Izydora z udzielonym odpustem w dniu przez S[anctam] Congregationem³ oznaczonym ogłoszoną diecezji być nie może, dodał zarazem w zwykłym w Rzymie stylu prośbę do tejże Ś[więtej] Kongregacji o oznaczenie innego w porządku diecezjalnym dnia, a ja bym to tylko podpisał, i natychmiast do Rzymu dla przyspieszenia przesłał.

Zasmucony nader jestem, iż zaraźliwa choroba cholera i do mojej diecezji zawitała!⁴ dlaczego tem goręcej łączę się całym sercem i duszą z kochanymi nad życie owieczkami w zaleconym przez JWPana nabożeństwie dla błagania miłosierdzia Boskiego. Niech kapłani na kazaniach nieustannie zachęcają pobożny lud do pokuty i własnym przykładem w tej mierze przewodniczą. Utinam omnes dignos fructus poenitentiae faciamus!! gdyż wszystko przepowiada zbliżanie się dnia ostatecznego⁵.

Obyś JWPan pomyślnym jakim doniesieniem pocieszyć mnie raczył, zostającego z najszczerzą przychylnością i poszanowaniem.

JWPana Dobrodzieja najniższym sługą

ks. Karol Biskup krakowski.

P. S. W „Jutrzence” krakowskiej⁶, której czytanie czasem mi się nadarza, umieszczone bywają artykuły przeciw wierze i przepiśm Kościoła, takowych artykułów bez odpowiedzi stosownej w tejże samej gazecie lub innej zostawiać nie można, dla oświecania czytelników, iżby się szkodliwym błędom zwodzić nie dali.

^a *Taki sam monogram u góry s. 1059.*

¹ Skrót: Octobris.

² Concinnator rubryceli — duchowny czuwający w konsystorzu nad diecezjalnym kalendarzem liturgicznym.

³ Sprawa ta należała do kompetencji dwóch kongregacji rzymskich: Kongregacji Obrzędów (Congregatio Rituum — powołana do życia wraz szeregiem innych kongregacji — na mocy konstytucji Sykstusa V Immensa aeterni z 22 I 1588) oraz Kongregacji Odpustów i Świętych Relikwii (Congregatio indulgentiarum et sacrarum reliquiarum powołana przez Klemensa VIII i rozszerzona przez Klemensa IX w r. 1669, istniała do roku 1904). Por. H. E. Feine, *Kirchliche Rechtsgeschichte*, Bd I, *Die katholische Kirche*, Weimar 1955 s. 464—465; *Lexikon für Theologie und Kirche*, t. V, Freiburg 1960 kol. 1345 i 1346.

⁴ Szczegóły przebiegu tej choroby na terenie diecezji krakowskiej w r. 1848 nie są znane. W Krakowie panowała wówczas choleryna, nie pociągając jednak za sobą poważniejszej liczby ofiar. Natomiast silne epidemie cholery nawiedziły Kraków w roku 1847 (w związku z panującym wówczas głodem) oraz w roku 1849 (zawleczona przez wojska rosyjskie maszerujące na Węgry). Szczególnie dużą śmiertelność zanotowano w roku 1849. J. Demei, *Stosunki gospodarcze i społeczne Krakowa w latach 1846—1853*, [Kraków] 1951, Biblioteka Krakowska nr 107, s. 63.

⁵ Myśl tę nasunęła zapewne Skórkowskiemu obserwacja ruchów rewolucyjnych rozsadzających ustrój ancien regime'u w całej ówczesnej Europie, jak szerzące się klęski elementarne (głód, choroby).

⁶ „Jutrzenka” czasopismo o tendencjach liberalnych. Zaczęło się ukazywać pod redakcją Szukiewicza, Lenartowicza i Ulrycha w Krakowie w okresie Wiosny Ludów. Pierwszy jego numer opublikowano 21 marca 1848 r.

18. Bp Łętowski do bpa Skórkowskiego

Kraków 26 X 1848

Prosi ponownie o powołanie na swoje miejsce nowego administratora na Kraków, któremu on by z kolei przekazał jurysdykcję nad częścią diecezji krakowskiej położonej w Królestwie Polskim. Prośbę tę motywuje zarówno dobrem Kościoła, jak i swoim ciężkim położeniem osobistym.

Bibl. Jagiell. rkps 5040 IV, s. 1051—1052. Koncept pisany ręką Łętowskiego. U góry dopisek: Do Ks. Biskupa list.

JW JMKS. Do[brodzieju]

Nie mam JMPD[obrodziejowi] co dobrego napisać, tak jak to żądałeś listem ostatnim swoim.

Wszystko się kończy, gdyżby rozum i siły nasze nie wytrzymały, a do tego gdy to lata nie ustaje. Chciałem się być uwolnić od administracji w kwietniu jeszcze, lecz JMPa[n] Dobr[odziej] sporny był. Dziś zaś powracam powtórnie do niego i nie sposób jest, abyś mnie chciał gwałtem przy niej zatrzymać.

Naprzód zachowanie jedności diecezji nie może już być do tego powodem, gdyż raz na zawsze wzbroniony mając wjazd w Królestwo dla wiadomych przyczyn, ta jedność nominalnie tylko egzystuje, iż nowy wyznaczony dziś administrator w Krakowie, sam by mógł w ręku swoim obie jurysdykcje połączyć, gdy zamianowanemu od JMPana Dobr[odzieja], ja bym na tamtą część diecezji instrument wydał.

Co mnie się znowu tyczy? Ta administracja nie jest beneficjum, choć i z biskupstwa a święci mężowie schodzili. Zastępca przez lat siedem JM Pana Dobro[dzieja], czas kogo innego wprząc^a do jarzma w mieściu^b mojem. Ściśle wszystkiego zrazu przestrzegając, gdy obecnie roztropność niejedno każe, aby zgorzenia ostatniego nie wywołać, stawiało mnie to w sprzeczności ze samym sobą, jakiejby następcą mój nie miał.

Na koniec, zważ JMPan Dobr[odziej] położenie moje. Postawiony między szanowanym powszechnie biskupem a rządem, który ustąpić Jemu kazał, dźwigam lata nie zarobiony zarzut, jak gdybym udział wziął był do tego. Jeżdżący do Opawy, roznosili żale Jego na mnie proszeni czy nie proszeni, nie wiem, alem ja do łez za to cierpiał i niejedną obelgą za to płacił. Wszystkie kroki moje

były krytykowane i podglądane, gdy z przeciwnej strony podobnie było, co narażało mnie na ustawne^c i trudności. Żem dla żalu stąd nie oszalał, to łaska Boska, ale okrucieństwo byłoby, dłużej mnie do administracji musić^d.

Załączam list do diecezji wygotowany*, który czeka tylko na kategorię Jęgo odpowiedź.

Mam honor pisać się z głębokim uszanowaniem

JMPana Dobrodzieja bratem i sługą

26. 8¹. 1848 Kraków

* Zob. nr 20.

^a wprząc. ^b zob. notkę a do nr 16. ^c ustawiczne ^d zmuszać.

¹ skrót: Octobris.

19. Bp Skórkowski do bpa Łętowskiego

Opawa 28 X 1848

Dziękuje za szczere i otwarte postawienie sprawy, współczuje Łętowskiemu, lecz odmawia spełnienia jego prośby, gdyż załatwienie jej przekracza jego kompetencje. Uspakaja Łętowskiego i zaprasza go na wypoczynek do Opawy do czasu załatwienia sprawy jego rezygnacji przez Stolicę Apostolską.

Bibl. Jagiell. rkps 5040 IV, s. 1056—1057. Autograf. Na s. 1056 dopisek ręką Łętowskiego: odnosi się do nr 163.

J[ezus] M[aria] J[ózef]^a

d[nia] 28 8br. [1]848, Opawa

Wskrus^b przejęty boleścią nad obecnym JMPana położeniem, jak mi to z otwartością i ufnością braterską w ostatnich dwóch listach swoich opisałeś; pomijając to, o co mnie niewinnie posądzasz; nie mniejszy czuję w sercu smutek, iż tak usilnemu żądaniu Jęgo uwolnienia od zarządu tej części diecezji pod władzą moją biskupią pozostałej, żadną miarą dogodzić nie mogę. Kiedy Stolica Apostolska nie przyjęła rezygnacji powierzonej JWPanu od niej administracji diecezji w Królestwie położonej, toć i mnie rezygnacji od części tejże samej diecezji w obwodzie krakowskim przyjąć nie godzi się. Jakkolwiek całość diecezji, jak JWPan wyrażasz, jest tylko nominalną, obowiązkiem jednak sumienia mego, bom tak zaprzysiągł, nie dawać żadnego powodu z osoby mojej do jej finalnego rozdziału. Zaradczy środek, jaki JWPan podajesz, nie byłby ważny i legalny, gdyż delegato subdelegare non licet. Tak ważna przeto okoliczność, jeżeliby JWPan przy niej obstajesz, przedstawię niebawnie Stolicy Ś[więtej], lecz potrzeba, abyś mi przysłał wydany przez siebie instrument JKs. Majerczakowi do zarządu diecezji w Królestwie, jako też i przyjęcie przez Rząd

warszawski takowego. Jeżeli zaś obecne udręczenia osobiste JW Pana (a podobnym i wszyscy w tym oplakany czasie wierni Chrystusowi kapłani, nawet w samym Rzymie ulegają) przenoszą siły Jego moralne, jakie Duch Ś[więty] sługom swym w rozmaitej mierze udziela, mógłbyś JW Pan, zostawiwszy w miejscu swym przy konsystorzu jednego z JW Ks. surogatów, wyjechać z Krakowa na czas niejaki, póki się niesnaski nie uspokoją lub ostatecznie od Stolicy Ś[więtej] odpowiedź nie nadejdzie. Gdybyś sobie ten czasowy pobyt w Opawie obrał, bardzo bym rad temu był, gdyż zawsze z najszczerzą wdzięcznością i niezmienną przychylnością zostaje

JW Pana Dobrodz[ie]ja Szanującym i kochającym bratem sługą najniższym

Ks. Karol Biskup krak[owski]

^a taki sam monogram u góry s. 1057.

^b wskroś.

20. Bp Łętowski do duchowieństwa i wiernych diecezji krakowskiej

Kraków 29 X 1848

W liście pasterskim zawiadamia o złożeniu godności wikariusza apostolskiego w części diecezji położonej w Królestwie Polskim i zapowiada rezygnację z uprawnień administratora diecezji krakowskiej. Dziękuje wszystkim, a w szczególności duchowieństwu, za posłuszeństwo i żegnając się prosi o publikację swego listu w najbliższą niedzielę po jego otrzymaniu.

Bibl. Jagiell. zbiór druków 221495 III.

Ludwik Łętowski Biskup Joppejski i Wikariusz Apostolski etc.

Szanownemu Duchowieństwu świeckiemu i zakonnemu i wszystkim wiernym w Chrystusie Panu braterskie pozdrowienie.

Po śmierci ś.p. Ks. Sufragana Zglenickiego mianowany Administratorem diecezji krakowskiej, wyborem jednogłównym Kapituły, wołam Pasterza naszego, na część diecezji w Królestwie wyznaczony Wikariuszem apostolskim od Stolicy Świętej, uznając w tem Opatrzności rozporządzenie, przyjąłem obowiązek włożony na mnie, acz w chwili trudnej, dla rozpołowionej owczarni na dwie części. Każdy rok czynił to położenie trudniejszym, a gdy odmówiono mi w końcu przyjazdu w Królestwo dla przyczyn wiadomych, uznając z dobrem diecezji, abym administrację złożył, chętnie tę ofiarę z osoby mojej niosę, a JMKS. Biskup nasz albo sam może zjedzie, albo zamianuje Administratora, a ja czcigodnemu naszemu Pasterzowi pierwszy do nóg upadnę, tak jak postawionej jurysdykcji od niego oddawać będę miłość i uległość, przypatrzysz się przez lat kilka u steru rządu diecezji, jak wielką cnotą było święte posłuszeństwo.

Dziękuję Wam zatym wierni w Chrystusie Panu tej Diecezji, najmilsi Bracia moi, a mianowicie Szanownemu Duchowieństwu świeckiemu i zakonnemu, za powolność rządowi, którem w zastępstwie Pasterza naszego sprawował, prosząc przy tem pożegnaniu, abyście mnie przy świętych modłach waszych nieprzepominali, tak jak codziennie ręce moje wznosić będą za was do nieba.

Niech będzie nam łaska i pokój od Boga Ojca naszego i Jezusa Chrystusa, słowa apostoła kończę niniejszy list mój do was (Korynt. I 3.)¹, który w niedzielę pierwszą po odebraniu go, raczą odczytać Szanowni pasterze dusz ludzkich po kościołach, z ambony w czasie nabożeństwa, o co też wzywa się i Szanowne Duchowieństwo zakonne.

W Krakowie d[nia] 29 października 1848 r.

Ludwik Łętowski Biskup

L. S.

¹ I. do Koryntian. W rozdziale tym św. Paweł gani spory toczące się wśród wiernych w tamtejszej gminie chrześcijańskiej.

21. Bp Łętowski do duchowieństwa i wiernych diecezji krakowskiej

Kraków 8 XI 1848

W swoim liście pasterskim Łętowski tłumaczy przyczynę, dla których musi odwołać treść swojego poprzedniego listu z 29 października 1848 r. Podejmując w dalszym ciągu rządy w diecezji Łętowski wskazuje zasady, jakimi on i wszyscy jego władzy podlegli winni się kierować. Są to: miłość wzajemna i wierność nakazom Chrystusowym. Przekazuje wszystkim otrzymane od Stolicy Apostolskiej błogosławieństwo.

Bibl. Jagiell. zbiór druków 221495 III.

Ludwik Łętowski z Bożej łaski i Stolicy Apostolskiej Biskup Joppejski, Administrator Diecezji Krakowskiej i Wikariusz Apostolski etc.

Szanownemu Duchowieństwu świeckiemu i zakonnemu i wszystkim wiernym w Chrystusie Panu braterskie pozdrowienie.

Po śmierci ś.p. Ks. Sufragana Zglenickiego mianowany Administratorem Diecezji Krakowskiej, wyborem jednogłośnie Kapituły, wolą Pasterza naszego, a na część diecezji w Królestwie wyznaczony Wikariuszem Apostolskim od Stolicy Świętej, uznając w tem Opatrzności rozporządzenie, przyjąłem obowiązek włożony na mnie, acz w chwili trudnej dla rozpołowionej owczarni na dwie części. Każdy rok czynił to położenie trudniejszym, a gdy odmówiono mi w końcu pobytu w Królestwie, chciałem dla dobra Diecezji złożyć administrację, rad tę ofiarę czyniąc z osoby mojej. Udałem się przeto najsamprzód do Stolicy Świętej, a potem do JMKs. Biskupa naszego, dawszy nawet oddrukować odezwę pożegnalną do Was

Bracia Najmilsi pod dniem 29 z.m.* Ale Ojciec Święty, Pius IX, szczęśliwie nam na stolicy Piotrowej zasiadający, listem swoim z dnia 7 maja br. w Rzymie datowanym**, odmówił prośby mojej, co też uczynił JMKs. Biskup nasz listem swoim z Opawy do mnie pisanym, na d[niu] 28 października br.*** powołując się na odpowiedź daną od Stolicy Świętej.

Odebrawszy nowe świadectwo, że taka była wola Opatrzności, abym pozostał przy obowiązku włożonym na mnie, pomimo całą niezdolność moją odzywam się przeto Najmilsi Bracia moi do was, iżbyście z odezwy mojej wyczytali, co za powinność łączyła mnie dziś z Wami, i że poddając się woli Boskiej, wzajemnie na serce i powolność Wasze liczyć mogę w rzeczach duchownych.

Niech będzie Wam łaska i pokój od Boga Ojca naszego i Jezusa Chrystusa, słowy Apostoła do Koryntczyków dalsze moje rządy Diecezją poczynając (1.3). Chowajmy miłość współczną pomiędzy nami, po której Zbawiciel Chrystus Pan dał nam się poznawać, iżśmy byli uczniami Jego (Jan 13, 35). Upadek tej to miłości umniejszał nam łaski Boskiej i pokój rujnował, że nie inak i na ziemi naszą spadły były nieszczęścia wszystkie. Miłością tą Boską wyswobodzeni my są na wolność Synów Bożych, na wolność od najcięższej niewoli grzechowej. Przestrzegajmyż tej miłości czystości wiary naszej, bo za nowinkami to w rzeczach około zbawienia służących szło zwaśnienie umysłów, iż jedności i pokoju nie było potem między ludźmi. Chrystus Pan posyłając uczenie swoje na opowiadanie słowa zbawienia, dał im za oręż wszystek tę miłość swoją, mówiąc do nich oto was posłam jako owce między wilki (Mat. 10, 16), a oni świat zwalczyli tą miłością, krew swoją dla niej przelewając. Bądźmy tylko wiernymi uczniami Chrystusowymi, a na głos prawdy, jaką obnosimy gorącą miłością w pierśsiach naszych, wszystkie przeszkody runą, jak te mury Jerycho, które spadły, gdy Jozue wódz ludu izraelskiego trzykroć kazał w koło tego miasta skrzynię Przymierza Pańskiego być obnieść. Przy tej to miłości, jeśliby nie zmyślona była, spodziewać się dopiero możemy zwycięstwa zupełnego, jakim było zbawienie nasze, gdyż ona mocniejszą była nad śmierć i samo piekło (Cant. Cntrm. VIII. 1. V)¹, a miłującym prawdziwie Boga, czytamy u Pawła świętego, wszystko dopomagało ku dobremu (Rzm. 8. 28).

Kapłani Boży, słudzy ołtarza, Szanowne Duchowieństwo świeckie i duchowne, a mianowicie dusz ludzkich Pasterze, opowiadajmy słowo to miłości, słowo Boże prosto i szczerze, nie przyłudzając do nas mądrością ludzką, jak to św. Paweł upomina, który wyznaje się w liście do Koryntczyków, iż nad Chrystusa nic nie umiał, i to ukrzyżowanego (2, 7)². Na Krzyżu to Zbawiciel Pan, z tronu tego miłości najświętszej swojej świat zbawił, i nie było innej drogi dla nas do tego na ziemi. Posłaniem Ojca Niebieskiego, wielkie posel-

stwo sprawujemy. Mamy bowiem idąc po wszystkich narodach, roznieść Królestwo Boże tą miłością Jego, w której jeślibyśmy trwali, nazywa nas Chrystus Pan już nie sługami, ale przyjaciółmi swemi (Jan 15. 15).

Odebrane błogosławieństwo od Stolicy Apostolskiej, to Wam udzielam Najmilsi Bracia moi, przez niegodne ręce moje, prosząc, abyście też nie zapominali na mnie przy św. modłach Waszych, co też i ja codziennie czynię, błagając o tę łaskę i pokój od Boga Ojca naszego i Jezusa Chrystusa, za którymi wszelkie dobro wieczne i duszne poszło dla Nas.

W Krakowie dnia 8 listopada 1848 roku

Ludwik Łętowski Biskup

L. S.

* Zob. wyżej nr 20.

** Zob. wyżej nr 11.

*** Zob. wyżej nr 19.

¹ Por. Pieśń VI., Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu, w przekładzie polskim W. O. Jakuba Wujka, S. J., opr. ks. St. Styś S. J., ks. Wł. Lohn S. J., wyd. III popr. Kraków 1962, s. 727.

² I. do Koryntian 2, 2, tamże, s. 1335.